

heden nu uitgezonderd, thans vrijwel misplaast is.

Juist dient op dat voorwerpelijke weer volle nadruk te vallen.

Doch weer niet zóó, dat men op het onderwerpelijke iets afdringt.

Want dan zou men op den duur een nieuwen eenzijdigen toestand scheppen.

En dat wreekt zich.

Neen, van meetaf stelle men het voorwerpelijke en het onderwerpelijke in het rechte verband.

Maar hoe?

Door voorop te zetten, dat het voorwerpelijke en het onderwerpelijke gelijkelijk onmisbaar zijn. Dat voor ieder persoonlijk aan beide gelijke eeuwigheidswaarde moet worden toegekend.

Woord en wedergeboorte zijn voor de kerk levensfactoren.

Wie ze scheidt, pleegt een misdadigen aanslag op het koninkrijk der hemelen.

De een kan de plaats van den ander nooit innemen.

Maar daaruit volgt ook, dat de plaats van beide niet dezelfde is.

Wedergeboorte en bekeering moeten gedurig gepredikt als voorwaarden van ingang in het hemelrijk.

Maar de wedergeboorte biedt geen grondslag voor kerkelijk samenleven.

Daartoe moet de wedergeboorte zich openbaren in het hijsdenis. En niet ieder, die zegt wedergeboren te zijn, kan ik als zoodanig aanmerken. Het komt er voor mij op aan, wat hij onder wedergeboorte verstaat. En dat heb ik te toetsen aan de Schrift.

Zonder kennis is geen gemeenschapstusschen de geloovigen, geen gemeenschapsoefening met God mogelijk.

En waaruit heb ik die kennis te putten?

Niet uit het onderwerpelijke, maar uit het voorwerpelijke, uit openbaring.

Men spreekt wel van een kennis Gods uit de ziel.

Maar hoe kan ik uit mijn ziel God kennen als God zich niet aan haar heeft geopenbaard? En openbaring is immers altijd iets objectiefs?

En nu geeft God niet aan ieder een afzonderlijke, maar Hij geeft een gemeenschappelijke openbaring: Zijn Woord.

God moet die ziel wel op de openbaring toebeiden, maar de inhoud daarvan vind ik toch in het Woord.

Wat den inhoud der kennis Gods aangaat, kan mijn ervaring nooit meer bieden dan het Woord, maar zal mij altijd minder geven.

Want vooreerst kan ik niet alles wat in dat Woord staat assimileeren, mij geheel eigen maken. Daarin vindt de geheele kerk aller eeuwen haar taak aangewezen. En voorts is niet elke waarheid Gods voor mij eervaarbaar. (Zie „De Waarde van het Dogma“ blz. 61).

In dit opzicht is de ervaring geheel afhankelijk van de openbaring en niet omgekeerd. Ik kan niets van Gods zijde ervaren, wat God niet in Zijn Woord geopenbaard heeft; ik weet niet, wat ik ervaar, wanneer het Woord Gods mij dat niet bewust doet worden; ik kan tusschen het ware en valsche in mijn ervaring alleen onderscheiden, wanneer ik mij aan de keur van dat Woord onderwerp.

Men kan het nog anders uitdrukken. Er is tweerlei getuigenis van den Heiligen Geest. Het een is uitwendig. Het ander inwendig. Nu doet het tweede niets anders dan het eerste bevestigen. Toch zijn beide mij noodzakelijk. Want zonder het eerste heb ik geen waarheid; zonder het tweede geen zekerheid.

Ook kan men het zóó voorstellen. Christus verwerft voor de Zijnen het voorwerpelijke heil. Het werk van den Heiligen Geest bestaat in het onderwerpelijke-maken daarvan. Dat doet Hij door het voorwerp, Christus, nader te brengen tot ons in het Woord. En vervolgens door onze zielen dien Christus te doen aannemen. Doch in deze verhouding, dat volgens Jezus' eigen Woord, de Geest niet van zichzelf spreekt, maar het uit Christus neemt en het de Zijnen verkondigt.

Daarmee is dan ook bepaald de verhouding tusschen dogmatiek en mystiek.

Ook tusschen die beide behoort harmonie te bestaan.

Het is opmerkelijk, dat de grootste dogmatici tevens ook groote mystici waren.

Bij Augustinus liggen dogmatische gedachten en mystieke uitingen dooreen geweven.

Middelieeuwsche theologen als Thomas van Aquino waren niet de dorre naturen, waarvoor sommigen hen houden, maar leidden tevens een mystiek leven.

Voetius, als dogmaticus beroemd, is als mysticus niet minder bekend.

En liepen dogmatiek en mystiek dikwijls naast elkaar, op de predikantenconferentie in 1916 sprak ik als mijn gevoelen uit, dat door de dogmatiek van onzen tijd een mystieke ader moet loopen. (Zie mijn referaat over de analogia fidei bl. 350).

Gelukkig ontbreekt het ons daarbij aan voorbeelden niet.

Maar wanneer de mystiek en de ethiek in de plaats worden geschoven van de dogmatiek alleen-

heerschers worden, dan is dat volgens Troeltsch het zekerste kenmerk, dat wij leven in een tijd van decadentie, een periode van verval en ik onderschrijf dat gaarne.

Men mag niet meedoen aan de doodverklaring der dogmatiek.

Men behoort juist mede te werken aan een verlevendiging en nieuwen opbloei van de dogmatiek.

En die kan alleen tot standkomen door harmonische samenwerking van alle functies in persoon en gemeente.

Zeker, elk dogma is betrekkelijk.

Vroeger reeds weidde ik breed daarover uit.

Maar vergeten we daarbij niet, dat heel ons leven voor God betrekkelijk is.

Wat is onze levenshouding, onze wandel gebrekkig!

Wat ontbreekt er veel aan onzen intiemsten omgang met Christus!

Alles betrekkelijk, alles ten deele.

Maar daarom verheugen we er ons toch in, als wij in contact met Christus staan.

Evenzeer hebben we het dogma te waardeeren. Wij kunnen daarin nooit „de“ waarheid volkomen formuleeren.

Maar wel kan het formuleering zijn van waarheid.

En dat reeds vertegenwoordigt een kostelijk bezit.

HEPP.

UIT DE SCHRIFT.

Claudia's en Pilatus' vrees.

Heb toch niets te doen met dien rechtvaardige, want ik heb heden veel geleden in den droom om zijnen wil.

Indien gij dozen loslaat, zoo zijt gij des keizers vriend niet.

Matth. 27: 19; Joh. 19: 12.

Pilatus en Claudia.

De man en de vrouw.

Ze zijn één geweest door hun huwelijk; maar op den zwarten dag van de veroordeeling van Christus zijn ze een weinig om Jezus' wil verdeeld geweest. Herodes en Pilatus, die tegen elkander over stonden, worden heden één. Doch Claudia en Pilatus, die met elkander leefden en aten en dronken, zijn op dienzelfden dag elkaar kwijt geraakt voor een oogenblik.

Deze vereeniging en deze scheiding der gedachten des harten, — ze zijn echter beide door één gemeenschappelijke zonde van zelfzucht zelfs in het aangezicht van Jezus Christus, uitgewerkt. Is dat trouwens niet altijd de wet der zonde, dat ze eenheid brengt tot de werking, en tweeheid bij de doorwerking van het kwade?

Claudia en Pilatus.

Ze leven beiden uit de zonde, dat is: uit de zelfzucht. Daarin zijn ze één. Hun verschil loopt slechts over de vraag, op welke wijze hun zelfzucht zich het beste uitleven en handhaven kan. Claudia meent, dat Pilatus' belang ligt in Jezus' leven; Pilatus oordeelt, dat zijn belang is gelegen in Jezus' sterven.

En op den dag van Jezus' vonnis strijdt Pilatus den woordlozen strijd met Claudia. Wie heeft het beste middel nu gevonden om den stoel van Pilatus te beveiligen? Claudia, de intuitieve, of Pilatus, de denker?

Hoor, wat Claudia zegt. Ze heeft in den nacht haar droom gehad en die droom is benauwend geweest. Veel heeft ze geleden in haar droom; en voor haar staat het vast, dat de goden met dien droom iets te zeggen hebben. Uit de onzichtbare wereld der goddelijke geheimzinnigheid is de waarschuwing gekomen; en Pilatus mag zich wel tienmaal bedenken, eer hij één vinger uitsteekt naar dien Rechtvaardige! De goden zullen nemen hun wraak met bittere gestrengheid, Pilatus! Als gij uzelfven liefhebt, laat dien Man, die daar voor u gebracht is, dan los! Laat los, want... ik heb om Hem geleden in den droom.

Heeft Pilatus, de cynicus, gelachen om de boodschap van zijn vrouw? Heeft hij, wat „maar een droom“ was, kalm naast zich neergelegd?

Neen, hij heeft het niet gedaan. Pilatus is wel de verlichte, de man, die niet veel „aan“ zulke dingen als dromen en godsspraken „doet“. Maar... de man, die met schouderophaling vraagt: „wat is waarheid?“ vraagt toch ook nog wel eens zoo bij zichzelf: „wat is leugen?“ Nietwaar, men kon toch nooit weten; daar kon toch nog wel „iets zijn“. En dan — is het zijn vrouw niet, die spreekt? En — neigt hij zelf niet zeer sterk tot de vrijlating van dezen gevangene? Neen, Pilatus is niet doof voor de uitlegging van de geheimzinnige dromen zijner vrouw. Hij leent het oor eraan niet zonder ernst en welwillendheid. Wat is leugen? Trouwens, dat hij zelf onder den indruk is van het geheimzinnige in dezen aangeklaagde, dat er een wolk van mysterie voor Pilatus hangt over dezen mensch, en dat Pilatus voor dat mysterie beducht is, dat is hier ook te bewijzen. Zoodra toch de Joden over Christus als den Zoon Gods spreken, zoodra ze maar reppen van het goddelijke, het geheimzinnige, het verborgene, dat in Jezus heet te zijn, wordt Pilatus meer bevreesd (Joh. 19: 8).

Claudia, uw man is niet doof voor u. Uw vrees — hij deelt er ook wel in.

Maar heden zult gij toch uw man niet winnen voor uw zienswijze. Want er is nog een ander gevaar, en daarvoor is hijzelf beducht. Dreigen de Joden niet, dat ze hem zullen aanklagen bij den keizer, als hij den gewaanden Jodenkoning laat leven? Des keizers

vriend niet meer te zijn... ach, Claudia, met dromen begint men in de politiek niet veel. In dromen hebt ge meer de dingen, die men niet ziet; maar in de politiek van keizers heeft men vooral te doen met de dingen, die gezien worden. Ge kunt gelijk hebben, Claudia; maar — ach, wat is waarheid? De keizer, de keizer...

* * *

Toen gaf Pilatus dan Jezus over om gekruisigd te worden.

* * *

Claudia en Pilatus.

Tweeërlei vrees.

De eerste ducht het gevaar van den stoel der goden, de tweede van den stoel des keizers. De een vreest voor de onzichtbare, de ander voor de zichtbare machten. De een droomt en geloofd in een ongewild en opgelegd contact met de buitenzinnelijke wereld; de ander redeneert, en zoekt bewuste aanraking met het stuurrad van het schip van staat. De een rekent met het verre, de ander met het naastbij zijnde oordeel. Met het geen boven de aarde is, de een, en op de aarde is, de ander. De een luistert naar de fluistering der goden, de ander naar het getier der Joden. Goden zijn ver, maar Joden vlak bij.

En Pilatus wordt tusschen die twee beschouwingen heen en weer geslingerd. Maar de droomwijsheid moet straks z w i c h t e n voor de koele berekening. Claudia kan Pilatus, de stem der dromen, het gekrijsch der Joden, de vrees voor de goden, de angst voor den Keizer niet overwinnen. In Pilatus kan het zijn hemel niet van de aarde winnen.

* * *

En nog steeds moet Claudia het bij Pilatus verliezen.

Want het oordeel van boven, het gevaar dat Claudia ducht, dat is zoo ver en het toeft nog zoo lang. Maar het oordeel van vandaag, de ramp van heden, daar zwichten de menschen wel voor. Ze zijn voor den keizer bang meer dan voor God; de wraak van dit leven is hun meer dan die der groote toekomst. Het gevaar dat voor oogen is — dat regelt hun gang; en niet de erkenning van de macht van de onzienlijke toorn-energie van den ongezienen God vernag hun denken te boeien en hun hart te bewegen om het goede woord te spreken tot en van Jezus Christus.

Dat was voor Christus lijden: dat Claudia en Pilatus, hoezeer ze verschilden, toch één waren, in hun bezorgdheid niet voor Jezus' leven, doch voor dat van Pilatus. Dat Pilatus niet wilde vallen voor Jezus; en Claudia evenmin, hoe heeft het den Christus gemarteld!

Maar in dat lijden was dan nog bovendien voor den Christus Gods deze verzwarende Zijner smart: dat Pilatus' vrouw den cirkel van haar vreezen tot den hemel trekt (schoon zij niet weet waarom), doch dat Pilatus dien cirkel niet verder trekt dan tot des Caesars troon. Dat was lijden voor den Man van Smarten, die den cirkel nu trekt der oneindigheden: dat hetgeen voor oogen is, meer vernag dan hetgeen niet is voor oogen; dat het gevaar van den tijd de zielen meer boeit dan de vreezen der eeuwigheid; dat de keizer op den troon van marmer meer in vreezen zet dan die God, rondom Wien zijn: wolken en donkerheid; den God, dien Christus vreest.

Doch Christus heeft de nederlaag van Claudia gezien en is toen gaan sterven om de overwinning van Christus te bevechten.

Hij is den dood ingegaan, in de wetenschap, dat Claudia het altijd aflegt in de wereld; dat ook wij, ook wij, zeg ik, één voor één, den nood van het oogenblik alleen duchten en de eeuwigheid wel overlaten aan God. Christus is gegaan naar het kruis, ook zelfs met deze diepe smart in Zijn menschelijke ziel, dat, indien wij menschen, nog duchten het gevaar van het recht en van den toorn van den ongezienen God, wij het dan nog maar doen als Claudia: uit zelfzucht. Want Claudia, die tot Jezus zou willen spreken goede woorden, troostelijke woorden, ze doet het ook slechts uit den valschen zucht tot zelfbehoud. Haar pleiten voor vrijspraak... om Pilatus' wille wordt Christus even diep als Pilatus' vonnis van veroordeeling.

Danken wij nu dien Heiland, die sterven ging, wetende, dat onze beste gedachten van nature y o o s zijn en schuldig als die van Claudia en dat straks onze slechtste begeerten het in ons winnen, gelijk bij Pilatus.

En weten wij, dat wij Hem steeds weer bedroeven, tenzij onze getuigenis aangaande Jezus Christus een andere zij dan van Pilatus en Claudia. Want ieder, die niet voor Jezus Christus neer wil vallen, onvoorwaardelijk wil neervallen; elk mensch, die, evenals Pilatus, van zijn hoogen stoel niet wijken wil, zie, al verneemt hij de stem van Claudia, dat is: den roep van beneden om den roep van boven, de stem der zinnen om de stem van het bovenzinnelijke te gedenken: hij zal ni e t h o o r e n.

Hij kan ook niet.

Want Claudia's stem, eene stem immers niet uit den Geest, is niet zuiver en niet sterk genoeg, om den roep des hemels te dragen tot in de binnenkamers der ziel. Niet Claudia, doch alleen Christus' Geest kan de eeuwigheid doen zegeprelen in ons hart.

Maar o, indien wij zijn gevallen van onzen rechterstoel, neergevallen voor Gods Christus! Dan wordt het in ons waar, dat Claudia het wint van Pilatus, dat de zorg om wat niet gezien wordt, sterker in ons is dan al de macht der zienlijke dingen.

Het bewijs is geleverd.

Want de droom van Claudia is eenmaal wederom gedroomd en de vrees van Pilatus wederom doorleefd. Op Patmos zag in den geest, in den droom, Johannes,

dat de
nog w
haine
vaard
vaard
dia; v
in den
zegt E
gij de
vriend
derv
u ded
vaard
zien
En
Claud
het g
Recht
droom
buik"
in den
ook vr
En
bukke
voor
bereid
op Pa
Gods
zoo v
der he
men z
die m
ziel, z
Dat
der o
versla
E
De
binne
werp
ni
he
of
ve
wa
ze
ve
na
de
wa
or
of
de
m
ui
ke
an
in
st
to
En
ei
dr
en
Va
ge
na
en
me
wi
ge
di
he
ki
he
he
ie
ie
Ge
nh
na
va
be
de
va
za
on
aa
te
Ke
wi
ge
br
Men
onget
blijft